

EL RELIQUIARI DE TOST

L'inoblidable visita que férem a la parròquia de Tost el diumenge, 19 de febrer de 1922, després de recórrer a peu el trajecte normal dels tretze quilòmetres de carretera, més altres tres de camí costerut i pedregós, que l'uneixen amb la Seu d'Urgell, ens proporcionà la troballa, en la seva casa rectoral, del reliquiari insigne que Oliba, bisbe de Vic i abat, ensems, de Ripoll i de Cuixà, va ofrenar gentilment al nostre famós campió Arnau Mir de Tost.¹ La lletra que, donant compte del fet, adressàrem a l'amic que ens havia feta la comanda, motivà que fos instada pel Museu d'Art de Barcelona l'adquisició d'aquell interessant joiell; i, en l'avinentesa de practicar, pel maig del mateix any, en aquell indret i llocs circumveïns la visita pastoral el nostre reverendíssim prelat, l'esmentat reliquier fou portat al Palau Episcopal, per a ésser lliurat, mesos després, al Director del referit Museu. Passat

1. La nova de la troballa fou avinentment registrada en la *Memòria dels treballs fets per l'Institut d'Estudis Catalans durant el curs 1921-1922*. L'existència de l'objecte en aquella parròquia, a finals del segle XVIII^è, ens fou indicada per l'amic Francesc Martorell, per venir inclosa una de les còpies del pergami en el recull documental, en cinc volums, titulat *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta*, compilat pel P. JAUME PASQUAL, de Bellpuig de les Avellanes; el qual en el vol. V, pàg. 74, transcriví el text de l'esmentat pergami, de finals del segle XIV, que acompanya les relíquies. Aquest, és indubtablement una mala còpia de l'original coetani, que a causa de l'acció del temps s'hauria anat aperduant fins esdevenir il·legible. Acompanyava el reliquier un altre trasllat, tret del mateix pergami pel P. Josep Pey, de l'expressat convent, autenticat en forma el 22 de setembre de 1722, per Josep Rocamora Seguí, notari d'Organyà. Segueix a la còpia del laboriós canonge premonstratenc dalt esmentat, una nota de presentació, que diu així: «Esta carta se conserva original en la parroquial Iglesia de la Villa de Tost, dentro un relicario muy antiguo de madera, bastante curioso, trabajado en forma de cruz, de quien lo copié yo mismo. Esta Iglesia lo fué de canónigos regulares, introducidos en ella por los piadosos Arnal Mir de Tost y su mujer Arsendis, conquistadores del castillo y villa de Ager y otros muchos; los cuales parece mandaron construir aquel relicario para colocar en él las reliquias con que les había favorecido el Obispo Oliva, y otras que están en él colocadas. Merecería estar esta carta entre las demás de nuestro Obispo Oliva, que publicó el Maestro Flórez, en el Apéndice del tomo 23 de su *España Sagrada*, núms. XI y XII.»

un temps, la caixeta-reliquiari entrava a formar part de les col·leccions del Museu Episcopal de Vic.

La cordial acollida que ens dispensà el senyor rector, amic mossèn Antoni Riba, avui arxiprest de Bellver, a qui ens plau de renovar des d'ací el testimoni del nostre pregon agraïment, ens féu planera la tasca d'examinar amb tot detall el preat objecte. Resulta de les notes preses que el reliquiari de Tost constava en aquell moment de dues parts ben diferents: a) Una arqueta o cofret, senzill, de fusta, recobert d'un lleugeríssim aplacat metàl·lic, de tonalitat grisenca, en tota la superfície exterior, molt desgastat pel refrec del temps. La part superior o tapa era lleument bombada, amb una anella-agafador al mig on cabien els quatre dits de la mà. Tenia tancadura lateral, ben conservada. Les seves mides feien així: 320 × 210 mil·límetres per 110 d'alçària. Sembla talment innegable que l'objecte d'aquest utensili, altrament pobre i senzillíssim d'execució, devia ser el de guardar recòndites les relíquies i per a traslladar-les a l'altar en ocasió de pregàries o per a conjurar les tempestes, segons era costum en algunes esglésies d'aquesta comarca de l'Urgellet. Tanmateix, hom devia tenir la peça per quelcom no prou adient per a figurar en les col·leccions del Museu, i sembla cosa certa que no va arribar a l'Episcopal de Vic. b) El reliquiari pròpiament dit consisteix en una peça rectangular de fusta (124 mil·límetres de llargada, per 102 d'amplada i 35 de gruix), que presenta l'interior rebuidat en forma de creu, on tenia estotjades les relíquies. Una tapa corredora de fusta, engalzada i finament treballada, de sis mil·límetres de gruix, tanca el reconditori. El que donava, però, al joïell un aspecte de major riquesa eren els teixits de seda que el recobrien exteriorment. Se n'han conservat fragments. L'immediatament adherit a la superfície, en les parts inferior i laterals, és de tonalitats groga, morada i vermella, i deixa entreveure una representació zoomòrfica. Revestia la tapa un de blanc i molt espès; i embolcava el conjunt un altre teixit llistat (del qual es conserva una notable porció), format per unes ratlles en vermell, groc, verd, blau, negre i blanc, molt vistents. Ben atribuïble a les estofes hispano-aràbigues de l'època.

Existia, encara, replegada en un dels angles de la creu, una tireta de pergaminí d'uns cinc centímetres de llargada. Es tractava del rètol o inscripció que autenticava el tresor. Eren dues ratlles justes de text en minúscula carolina, de la més bella calligrafia, usada en la primera meitat del segle XI.

Feia així :

«In ac ✠ cruce sunt reliquie de ligno crucis Domini et de sepulcro et de vestimento et calciamento S. Marie, Matris Domini.»

Si aquesta ceduleta hagués pervingut al Museu de Vic, segurament hauria estat coneguda del P. Albareda ; i, aleshores, amb aquest element valuosíssim, s'hauria adonat que el desfet reconditori per a relíquies que tenia davant, havia estat un dia el mirífic RELIQUIARI DE LA VERA CREU, així talment exornat, amb què el bisbe Oliba volgué obsequiar el nostre insigne conterrani Arnau Mir, de Tost ².

La còpia que ens dóna l'esmentat pergamí trescentista, escaientment estotjat un dia dintre el cofret, ha pogut perpetuar el text de l'expressiva lletra-dedicatòria, plena d'afecte, de l'egregi prelat vigatà, la qual, transcrita literalment, diu com segueix :

«✠ Oliba, episcopus, et omnis congregatio Sanctae Mariae cenobii Ripollentis, domino Arnaldo Miro, nobili et sapienti et Dominum timenti, salutem et benedictionem a Domino. Rogatu tue dilectissime uxoris et suggestione Bonifilii amici tui, monachique karissimi michi, simul quod Pauli monaci dilecti, mitimus tibi in munera, quantitate tamen parva sed sanctitate, plusquam dici potest, magna; videlicet et porciunculas de ligno et sepulcro Domini, deque vestibus sive calceamentis Sancte Marie, quas ego ipse in lo [Po]djo adquisivi, que, sicut te, karissime habemus, ita de his que cariora nobis sunt vobis, per hunc dilectum tuum transmittimus. Monemus autem et rogamus dilectionem tuam, ut hec honorifice studeas tractare et in dignissimo loco reponere, ubi semper condigne venerentur, et cum omni reverentia custodiantur. Si aliter, quod absit, feceris, et nobis sit in peccatum, et tibi vertatur in periculum, quod videris accipere ac salutis auchmentum, animeque ach corporis et honoris tui tumentum. Valeas in Domino, karissime, valeas semper in Christo, Deus adorabilis et amantissime. Die .x^a. kalendis Octubris, consegravit dominus Oliva, Episcopus, anhc Crucem.»

Es fa difícil de senyalar la data en què devia haver pervingut a mans del donatari el preadíssim tresor. Peca d'imprecisa la del trienni 1032-1035 ; i sembla que no seria fora de raó estirar-la fins l'any 39, la vetlla mateixa de la dedicació i (encara més solemne) dotació de la seva església de Tost, el dia 7 d'octubre, dues setmanes abans de la de Santa Maria de la Seu ³. Sens dubte que el nostre prelat Eribau devia

2. P. ANSELM M.ª ALBAREDA, *L'Abat Oliba*, 241.

3. VILLANUEVA, X, 172.

obtenir a tal fi un doble present de relíquies ; ell, que l'any abans, acomboiava el prelat vigatà (31 d'agost i 21 de setembre respectivament), en ambdues solemníssimes dedicacions de Vic i Girona.⁴

Inèdit fins avui, donem en extracte l'acta de Tost, que es guarda, en pergamí original, a l'Arxiu Capitular d'Urgell. Preguen els senyors al bisbe Eribau que vulgui portar llur església al dia sant de la consagració, *quod ita fecit...* Tots la doten esplèndidament : el prelat amb el terç dels delmes, primícies i oblacions, tant de la parròquia com de les sufragànies. Arnau Mir i Arsendis renuncien al seu favor «*ipsa tertia part de ipsas decimas de Tost, vel de ipsa parrochia [quae] iniuste abstulerunt parentes mei...*». Afegeixen tot el delme dels seus masos d'Anseret, Bosc, i *ipsa Insola*, des del grau de Codinet als termenals de Tost, i del Segre als cimals de Costes, amb el bosc anomenat Mata del Roure Tort, des del pont fins a l'arenal de La-Reula. Completen la dotació amb terres, vinyes i arbres, principalment, tota la gent del veïnatge : *domna Sança, domno Borrello, Vvadamir, Galindo, Compan, Unifred, Placido, Petrus Companio, Vvisado, Madexo i Salomón, Sendred, Mir Ballomar, Abbo, Lívolo i Isarno, Oriol i Daculina, Sidela, Ermemir, Levielle, Vvilelm, Chenó, un altre Galindo, Vvitard, Oliba,-Baron, Altemir i Matille, Compan i Onufred, Enginels, Onufred Samproian, Sendred de Toran, Bera, Goltred i Ermegod, Trasuer prevere, Vvisado levita, Mir de Sarragano, Francemir, Radolfo, Arnal prevere, altre Vvisado...*

«Facta carta dotis ecclesie, Nonas octuber, anno .x. regnante Enricho rege. Sig⁺num ARNAL MIR. Sig⁺num Arsindis, qui ista dotis ecclesie sancti Martini episcopi rogavimus scribere et testes firmare. = Sig⁺num Gauczarandi de Pinós. Sig⁺num Petri R. de Ribeles. Sig⁺num Petri, Subdiaconi, de Tost. Sig⁺num Mironis de Guardia. = Guifredus, sancte prime sedis Narbonensis, episcopus, SSS. = Bernardus, gratia Dei, episcopus, SSS. ✠ ERIBALLVS, Episcopus = Maiolus presbiter, rogatus scripsi et (s. man.) die et anno quo supra.»

PERE PUJOL I TUBAU, Prev.

Arxiu Capitular d'Urgell.
Societat Catalana d'Estudis Històrics.

4. VILLANURVA, VI, 185, i XII, 169.